

ПРИКАЗИ/BOOK REVIEWS

УДК 329.15(497.1)"1942/1947"(093.2)(049.3)

Миливој Трбиќ-Војче: Документи (избор, редакција и коментар на доц. д-р Александар СИМОНОВСКИ) (Скопје, 2016), 358

Во текот на 2016 година од печат излезе зборникот насловен како „*Миливој Трбиќ-Војче: Документи*“, во редакција на д-р Александар Симоновски. Во зборникот ни е презентирана една богата и мошне значајна документација за едно сензитивно и недоволно проучувано прашање од поновата македонска историја – Равногорското движење на Дража Михаиловиќ во Македонија.

Зборникот содржи *Предговор* и *Вовед*, па потоа *Дел први*, кој, всушност, е и главен дел во кој се сочинети *Документи* и *Дел втори: Прилози*, кои се поделени на два дела: *Факсимили на документи* и *Слики и материјали*. На крајот зборникот содржи: *Скратеници*, *Регистар на лични имиња* и *Регистар на географски поими*.

Во Предговорот, редакторот го посочува потеклото на документите и соодветната апаратура, која ја користи во објаснувањата на документите. Во Воведот, редакторот, ни дава објаснување за Равногорското движење, односно за неговите цели, кои биле да се сочува монархистичкото уредување во Југославија и да се бори против сите идеолошки и политички промени. Истовремено се дадени и кратки биографски податоци за еден од главните организатори на Равногорското движење во Македонија, Миливој Трбиќ-Војче.

Во зборникот се презентирани вкупно 129 документи, хронолошки подредени според нивното настанување, со редоследен број и наслов, како и датум, додека на крајот од необјавените документи е наведена сигнатурата на оригиналниот примерок во матичната институција, а за оние што веќе се објавени е наведена литературата.

Од документите добиваме информации за дејствувањето на Миливој Трбиќ-Војче, но и општо за Равногорското движење во Македонија: неговите цели, струкура, организациска поставеност, релациите со населението, со Народноослободителното движење на Македонија (НОДМ) и сл.

Документите започнуваат од 1942 година, односно од годината кога, Миливој Трбиќ, ја започнал својата активност на територијата на Македонија, која, до 1941 година, била под власта на Кралството Југославија. Оттогаш започнале и првите поорганизирани активности на Равногорското движење во Македонија.

Горскиот штаб бр. 110 на Равногорското движење, под чија надлежност биле: Југоисточна Србија, Косово и Метохија и Македонија, го испратил Миливој Трбиќ, со најблиските соработници, да организира Равногорско движење во: Велешко, Прилепско, Порече и Кичевско. Од документите дознаваме дека дејноста на Миливој Трбиќ во Македонија била, најмногу, од пропагандистички карактер. Имено, поради немањето на реална воена сила, Трбиќ и неговите соработници се обиделе со агитација да ги придобијат жителите од повеќе населени места во споменатите реони. Равногорското движење во Македонија, својата активност ја насочувала кон попречување на ширењето на Народноослободителната борба на Македонија поради идеолошко-политичката спротивставеност и поради нејзиниот силно изразен македонски национален карактер. Додека за прашањето околу водење на борбата против окупациските сили во Македонија, Равногорското движење пропагирало против масовна борба, со надеж дека Сојузниците ќе отворат фронт на Балканот и тогаш би се вклучиле во конечното протерување на окупаторот. Меѓутоа, Равногорското движење, кое имало српски националистички карактер и кое, меѓу другото, било негаторски насочено против македонскиот национален идентитет, во Македонија не фатило подлабоки корени. За тоа придонеле и активните мерки на разобличување на платформата на Равногорското движење од страна на НОДМ. Истовремено, врз основа на Договорот од островот Вис (16 јуни 1944 година) склучен меѓу Југословенската кралска влада и Националниот комитет на ослободувањето на Југославија за обединување на силите и за создавање на единствен фронт про-

тив окупаторот, биле остварени преговори со Миливој Трбиќ за присоединување на Равногорското движење во Македонија кон НОДМ. Трбиќ, кратко време по вклучувањето во НОДМ, пребегнал од нејзините редови од страв да не биде ликвидиран. Потоа, неколку години се криел во Прилепско, а во меѓувреме, Федералната комисија на Македонија за утврдување на злоделата на окупаторите и на нивните помагачи побарала екстрадиција на Трбиќ поради основан сомнеж за извршени злосторства за време на Втората светска војна. Во јануари 1947 година бил уапсен од Управата за државна безбедност (УДБ) и бил осуден на смртна казна, од страна на Окружниот суд во Скопје, во септември истата година.

Во вториот дел од зборникот се селектирани факсимили на документи и слики и материјали, кои одат во функција на прикажување поавтентична слика за периодот што ни го презентира авторот.

Регистрите на лични имиња и на географски поими, презентирани на крајот од зборникот даваат дополнителна прегледност на содржината на архивската документација.

Редакторот д-р Симоновски, истражувањата за овој зборник, ги вршел во повеќе институции, како што се: Државниот архив на Република Македонија во Скопје, Документациското одделение во Институтот за национална историја – Скопје, Воениот архив на Министерството за одбрана на Република Србија во Белград и Архивот на Југославија во Белград. Истовремено, редакторот презел помал дел од документите од веќе објавени зборници на документи, кои се значајни заради добивање целосна слика за некои настани.

Документите се објавени на македонски јазик, односно дел од документите редакторот ни ги презентира во изворна форма на македонски народен јазик, со негови интервенции само на грубите правописни грешки. Дополнителен труд, д-р Симоновски, вложил во преведувањето на документи од српска и од бугарска провениенција, додека, пак, бројните објаснувачки фусноти што ги има во зборникот, му даваат сериозна научна тежина на делото и од нив се забележува посветеноста на редакторот кон секој документ поединечно.

Благодарение на напорите на д-р Симоновски за селектирање и за собирање на најзначајната документација за Миливој Трбиќ и за Равногорското движење во Македонија, од повеќе архиви, македонската историографија е збогатена за уште едно дело од периодот на Втората светска војна. Имајќи го предвид фактот од неопходноста на еден ваков зборник, за историчарите на тој период ќе им биде од големо олеснување при истражување на ова прашање од поновата македонска историја.

Марјан ИВАНОСКИ